

Het schilderij “Mater Capivorum” uit Stalag X B Sandbostel

Veel prominente rooms-katholieke inwoners van Nijmegen vinden hun laatste rustplaats op de in 1913 opgerichte begraafplaats Heilig Landstichting (thans begraaf- en gedenkpark). Een heuvelachtige locatie met grafheuvels en tuingraven naar voorbeelden uit het oude Palestina. Het park is voorzien van kruiswegstaties, de Calvarieberg met crypte en het H. Graf, Oosterse Stadspoort en talrijke monumentale graven naar ontwerp van Piet Gerrits¹. Zo ook de in het concentratiekamp Stalag XB te Sandbostel omgekomen Nijmeegse arts Daniel van Vugt², die hier onder grote belangstelling werd begraven op 25 mei 1945. Zijn graf is nabij de top van de “Calvarieberg”. Van Vugt³ was van 1929 tot zijn gevangenneming in september 1943 als gynaecoloog verbonden aan het plaatselijke St. Canisiusziekenhuis. Initiatiefnemer voor een gedachteniskapel voor Van Vugt was Guust Boelaars⁴. Bij Boelaars tweede bezoek aan Stalag X B Sandbostel (± 20 mei 1945 om de stoffelijke resten van dr. Van Vugt naar Nederland over te brengen) had hij in de verbandkamer van het kamphospitaal een schilderij⁵ (formaat ± 80 x 100 cm) gezien dat een van de (krijgs)gevangenen had gemaakt. Het stelde een madonna voor, met een droevige en bezorgde blik. Onder haar wijde mantel nam ze de geknielde, kaalgeschoren en uitgeteerde gevangenen in bescherming. Eronder stond: “Mater Capivorum” (Moeder der Gevangenen).

(foto Piet Dam)

Het schilderij intrigeerde Boelaars en hij vond het "van uitzonderlijke schoonheid".⁶ Toen bleek dat hij het schilderij mee naar huis mocht nemen, ontstond de gedachte om op de begraafplaats van de Heilig Landstichting een gedachteniskapel in te richten, ter intentie van de mensen die in de concentratiekampen waren omgekomen. De madonna zal dan het altaarstuk vormen van de kapel op het graf Daniel van Vugt. Tot op het moment van plaatsing in de kapel wordt het schilderij tentoongesteld in de hal van het St. Canisiusziekenhuis. Deze gedachteniskapel had moeten uitgroeien tot: "een nationaal centrum van gebed ter nagedachtenis aan alle Nederlanders die in een concentratiekamp zonder geestelijke bijstand - en dat zijn welhaast alle slachtoffers - zijn overleden." Waarbij de mogelijkheid wordt geboden aan nabestaanden, om een herdenkingstegel voor een concentratiekampslachtoffer aan te laten brengen. Boelaars vond al snel algemeen gehoor voor zijn plan. Met enkele medestanders werd 25 juli 1945 een bouwcommissie gevormd voor de realisatie van de kapel. Door het bestuur van begraafplaats Heilig Landstichting werd welwillend de grond rondom het graf beschikbaar gesteld. Na voltooiing van de gedachteniskapel zou deze worden overgedragen aan het stichtingsbestuur van de begraafplaats. De bisschop zal toestemming worden gevraagd voor het idee van dit nationaal herdenkingscentrum. De, destijds bekende, radiospreker pater Henri de Greeve werd verzocht een "Lichtbaken" hieraan te wijden. Doormiddel van een artikel over de gedachteniskapel in het dagblad *De Gelderlander* van zaterdag 16 juni 1945 werd opgeroepen om een financiële bijdrage voor de realisatie van de kapel. Eveneens door *De Gelderlander* werden landelijke- en regionale dagbladen verzocht het artikel over te nemen.

<p>Gedachteniskapel</p> <p>VOOR DEGENEN, DIE STIERVEN IN DE DUITSCHE CONCENTRATIEKAMPEN.</p> <p>Toen voor twee weken op de H. Landstichting bij Nijmegen de ontroerende plechtigheid plaats vond van de ter aardebestelling van den in het Duitsche concentratiekamp Sandbostel overleden Dr. van Vugt, was al het plan gerezen, en bekend gemaakt, om bij dit graf en aan dit graf een gedachteniskapel te bouwen ter herinnering aan alle Nederlanders, die in de laatste jaren in Duitsche concentratiekampen zijn omgekomen. Duzenden stierven daar van uitputting en honger, langzaam uitgeleerd, andere duizenden werden vermoord door kogel, gas, of strop; maar hoe hun dood ook was, de schande en de verguizing volgden hen ook daarna, een massagraf of massalijkverbranding. En dat voor menschen die als helden stierven, die hun leven gaven voor hun vaderland en voor het Christendom. Zij moeten nu worden geëerd. Zij allen te samen, een grafteeken moet worden gesteld, dat in lengte van dagen zal getuigen van onze erkenning, van hun grootheid.</p> <p>En zoo zal dan op de H. Landstichting een in-memoriam kapel verrijzen te hunner eer. In die kapel zal een altaar worden geplaatst, waar de H. Mis zal kunnen gelezen worden voor de afgestorvenen. Want het ligt in de bedoeling deze kapel een centrum van gebed te maken voor de overledene gevangenen, waarvan de meesten van alle geestelijke hulp verstoken zijn geweest. Uit een te stichten fonds zullen zoo mogelijk ten eeuwigen dage daar H.H. Missen worden gelezen voor hun zielerust.</p> <p>De plannen voor de kapel zijn reeds in voorbereiding. Als altaarstuk zal er geplaatst worden een merkwaardige schilderij, die in het kamp van Sandbostel in een der barakken werd gevonden: een schilderij van Onze Lieve Vrouw, die onder Haar uitgespreide mantel</p>	<p>de om haar heen geknielde kaalgeknipte en magere gevangenen onder haar bescherming neemt. „Mater Captivorum”, moeder der gevangenen, heeft de onbekende gevangene die het schilderde, het genoemd. Ontelbaar velen zullen in hun uiterste verlatenheid naar deze schilderij ebben opgezien, en daaruit nog troost en vertrouwen hebben geput. Deze reliquie is uit het kamp naar Nijmegen vervoerd, toen Dr. van Vugt werd overgebracht en zal nu een plaats vinden in de gedachteniskapel. Binnenkort zal ze voorloopig in een onzer kerken worden geplaatst.</p> <p>Het comité tot oprichting der gedachteniskapel bestaat uit de heeren: Dr. J. Teulings, deken van Nijmegen; W. Kuyper, mil. commissaris; Mr. Ch. Hustinx, burgemeester van Nijmegen; Prof. Mr. W. Duynstee; Dr. J. Enneking, directeur van het St. Canisius-Ziekenhuis te Nijmegen; Dr. W. Weebers, voorzitter Inc. Contact en A. Boelaars. Reeds zijn eenige giften spontaan binnen gekomen. Het is echter de bedoeling iedereen in de gelegenheid te stellen tot deze gedachteniskapel bij te dragen door een inschrijving in de bladen van de Gelderlander-Pers.</p> <p>Andere bladen worden verzocht dit over te nemen.</p> <p>BENOEMINGEN IN HET AARTSBISDOM</p> <p>Zijne Hoogwaardige Excellentie de Aartsbisschop van Utrecht heeft benoemd tot Deken van het Dekenaat Montfoort den Zeereerwaarden Zeergeleerden Heer Dr. R. F. Hegge, Pastoor te Bunnik.</p> <p>IN EEN PAAR REGELS</p> <p>Maandag hebben de Bisschoppen van Breda, 's Hertogenbosch en Roermond hun opzichthouding gemaakt bij H.M. de Koningin op haar verblijf Anneville te Ulvenhout.</p> <p>In het westen van ons land is het telegraafverkeer weer voor het publiek opengesteld in een aantal steden waaronder Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht.</p>
--	---

De Oost-Gelderlander van zaterdag 16 juni 1945

GEDACHTENISKAPEL
VOOR HEN, DIE IN DE
DUITSCH CONCENTRATIE-
KAMPEN OMKWAMEN
17de Verantwoording.
 N.N. f 10,—; D. te Nijmegen f 5,—;
 W. S., Ravenstein f 25,—; N.N., Kat-
 wijk a.d. Maas f 6,—; H. B., Beu-
 ningen f 25,—; Commandant en per-
 soneel der Kon. Marechaussee,
 Schaijk f 65,—; Buurtver. „Het
 Hoog”, Afferden G. f 32,—; Eenige
 Winterswijkers f 35,—; N.N., Oef-
 felt f 2,50; P. K., Cuijk f 5,—; Mevr.
 B. f 25,—; N.N. f 50,—; Fam. H. te
 Groenlo f 10,—; N.N. Ter navol-
 ging f 5,—.

De Gelderlander van vrijdag 6 juli 1945

Ook via verenigingsbladen van rooms-katholieke organisaties probeerde het comité geld in te zamelen. Zo kwam van de Limburgsche Bedevaart naar Lourdes op 18 augustus 1945 f 300,-. Bij *De Gelderlander* was tot 17 augustus 1945 f 5359,21 ontvangen. Met dit startkapitaal kon met de ruwbouw worden aangevangen, volgens ontwerp van Piet Gerrits. De opdracht voor de bouw werd verstrekt aan het aannemingsbedrijf H. Oosterhout uit Wijchen; voor een aanneemsom van f 7500,-. In april 1946 begonnen de werkzaamheden en eind van dat jaar was het gebouw - opgetrokken uit 27 m3 Kunradersteen (zandsteen) afkomstig uit de groeve A. Weerts in het Limburgse Veurt-Voerendaal - klaar. De officiële “eerste steen” werd gelegd op 2 mei 1946, waarbij de Katholieke Radio Omroep (KRO) een reportage met herdenkingsprogramma uitzond.⁷ Maar de binnenafwerking zou nog zeker zes jaar in beslag nemen omdat er onvoldoende financiële middelen aanwezig waren. Het voor de gedachteniskapel ingestelde fonds kreeg het geld moeizaam bij elkaar. In juli 1946 werd een comité “Het Uitvoerend Comité Nationaal Gedachteniskapel” opgericht met als doel gelden in te zamelen voor het interieur, waarin verschillende katholieke notabelen zitting namen. Om meer aandacht te verkrijgen bij het publiek wordt een prentje vervaardigd in een oplage van 20.000 stuks met een afbeelding van het schilderij “Moeder der gevangenen” en verzoek voor een gift.

NIHIL OBSTAT
 Dr. F. A. Schweigman O.P., Libr. censor
 Neomagi, die 4 Oct. 1946

IMPRIMATUR
 F. N. J. Hendriks, Vic. gen.
 Biscodaci, die 5 Oct. 1946

Nadruk verboden

Reproductie van het schilderij:
Maria „Moeder der gevangenen”
 gevonden in het concentratiekamp te Sandbostel (D),
 overgebracht naar Nederland. Het is geschilderd door
 een onbekende gevangene van het kamp en wordt ge-
 plaatst in de nieuwe GEDACHTENISKAPEL op de
 H. Land-Stichting te Nijmegen.

Nationale Gebedsactie
 Op de Heilig-Land-Stichting, werd een
 GEDACHTENIS - KAPEL opgericht.
 Het doel is, hier een centrum van ge-
 bed te vormen voor hen, die in con-
 centratiekampen en gevangnissen zijn
 omgekomen, vooral voor hen die zonder
 geestelijken bijstand zijn overleden.

Dit doel wordt nagestreefd door het
 stichten van een fonds om dagelijks
 H.H. Missen te kunnen doen opdragen
 voor de rust hunner zielen. Hiertoe kan
 eenieder bijdragen door het zenden
 van giften (eens, jaarlijks of maande-
 lijks) aan

Dr. C. J. M. J. van Beek,
 Geestelijk Bestuurder
 der Heilig-Land-Stichting Nijmegen
 Postrekens 109535

Ook bestaat er gelegenheid in de wanden
 der kapel, in naamplaat te laten aan-
 brengen, ter gedachtenis van hen die in
 concentratiekamp of gevangenis over-
 leden zijn.

Voor inlichtingen hierover, wende men
 zich eveneens tot bovengenoemd adres.

Gebed
 Moeder der gevangenen, verheven
 Moeder van God, door Uwe heilige
 handen offeren wij onze gebeden,
 werken, offers, vreugden en zorgen
 van dezen dag op, voor de ziele-
 rust van hen, die in concentratie-
 kampen en gevangnissen zijn om-
 gekomen, vooral voor hen, die
 zonder geestelijken bijstand zijn
 overleden.

Moeder der gevangenen, hun licht
 en steun in den tijd der beproeving,
 gedenk nu vóór het aangezicht van
 God voor hen ten beste te spreken
 en vraag Uw Goddelijken Zoon
 vergiffenis voor allen die de oorzaak
 waren van het verlies onzer dier-
 baren.

Moeder der gevangenen, bescherm
 de familieleden die achtergebleven
 zijn.

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.
 (300 d. ab.)

(archieff Piet Dam)

Wanneer in 1948 nog steeds geen voldoende fondsen aanwezig zijn om de inrichting te voltooien wordt door mr. C.E. Schelfhout in zijn functie van secretaris van het Uitvoerend Comité Nationaal Gedachteniskapel aan verschillende politici, de aartsbisschop van Utrecht en de bisschoppen van Nederland verzocht of zij zitting willen nemen in het comité van aanbeveling.⁸ Aartsbisschop Kardinaal De Jong krijgt het voorzitterschap aangeboden. Veel politici zegden toe. De bisschoppen hebben het verzoek om zitting te nemen in het erecomité en het plan van deze kapel als gedenkteken voor alle gesneuvelde katholieken gezamenlijk beoordeeld. Zij hebben daarna aan het comité medegedeeld dat zij uiteraard geen bezwaar konden hebben, doch meenden geen zitting te moeten nemen in het erecomité. Op de nadere vraag van het comité of de actie dan zou mogen worden

gevoerd onder de uitdrukkelijke toestemming of met de bijzondere goedkeuring van het episcopaat kreeg het comité het volgende antwoord bij monde van het Aartsbisdom Utrecht: *”In antwoord op uw schrijven van 22 juni 1948, waarin u vraagt, of het Uitvoerend Comité Nationaal Gedachteniskapel bij de te voeren actie mag vermelden, dat deze gevoerd wordt onder uitdrukkelijke goedkeuring van het Hoogwaardig Episcopaat, deel ik u mede, dat ook hiertegen Hunne Hoogwaardige Excellenties bezwaar maken.”* Dus mocht ook bij de fondsenwervingacties niet worden vermeld dat de bisschoppen de acties steunden. Waren de bisschoppen misschien bezorgd dat de gedachteniskapel een ongewenst bedevaartsoord zou worden? Hoe het ook zij, het Uitvoerend Comité Nationale Gedachteniskapel, zoals het door Boelaars opgerichte comité heette, respecteerde het besluit van de bisschoppen. In een brief van juli 1948 aan de politici die toegezegd hadden in het comité van aanbeveling plaats te nemen liet het comité weten dat wegens de afwijzing door het episcopaat, zij had besloten dat de gedachteniskapel geen nationaal gebedscentrum werd, maar een plaatselijke devotiekapel.⁹ Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is Boelaars genoodzaakt op 24-12-1948 privé-gelden te gebruiken om aan de betalingsverplichting van de aannemer te voldoen.¹⁰ Dankzij een lening in januari 1949 van de Centrum Stichting Herstel Betuwe van f 2000,- kan (na drie jaar) eindelijk de stenenleverancier - gedeeltelijk - betaald worden. Een bezoek aan het bureau voor Bisschoppelijke hulpactie voor oorlogsslachtoffers te Den Haag in september 1949 levert ook geen financiële hulp. In 1950 moet Boelaars weer op de inzameltoer, met bedelbrieven vraagt hij relaties van dr. Van Vugt, het bestuur van de rooms katholieke Artsen Vereniging en Artsenblad om een financiële bijdrage voor de binnenafwerking en inrichting van de kapel. De familie van dr. Van Vugt zal het altaartje aanbieden, de Brancardiervereniging van de Limburgse Lourdes Bedevaart draagt zorg voor de banken, maar er is nog f 4000,- nodig. Hij ontvangt van de Aartsbisschoppelijke Hulpacties f 1000,- als bijdrage voor de stichtingskosten, informatie en installatie op 21 april 1950. Met veel bezuinigingen op de oorspronkelijke inrichtingsplannen wordt de afwerking ter handgenomen. Een van de kinderen van Van Vugt klaagt in 1953 dat de inrichting nog steeds niet gereed is.¹¹

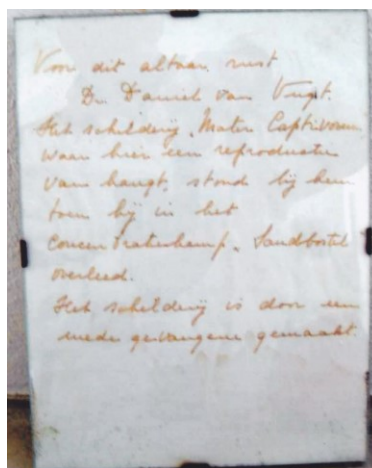
(foto Piet Dam)

In 1982 begint de kapel in verval te geraken, er is geen verwarming, het dak is beschadigd geweest, raampjes zijn kapot en er is geen onderhoud verricht. De kapel heeft geen enkele kerkelijke functie meer (heeft het ook nooit gehad). Het schilderij “Moeder der gevangenen” hangt in feite in weer en wind. Het Bestuur van de begraafplaats Heilig Landstichting heeft de ruimte in gebruik genomen als

herdenkingsruimte met plaatsing van grafurnen, een zogenaamd columbarium. Dit volgens een van de kinderen: Jacques van Vugt in zijn schrijven van 17-03-1982 aan de redactie van de regionale krant *De Gelderlander* te Nijmegen. Als er geen aandacht wordt geschonken en antwoord achterwege blijft richt hij zich tot het bestuur van de begraafplaats Heilig Landstichting. Deze laat met hun schrijven van 04-10-1983 weten in te stemmen met zijn suggestie om het schilderij door hem ergens anders onder te laten brengen.¹² Jarenlang hing dit door Boelaars uit Sandbostel meegebrachte schilderij (“Sandbostel Maria”)¹³ boven het altaar in de gedachteniskapel. Nu hangt er een kopie (fotoreproductie op 1/4 van de ware grootte) met daaronder de mededeling: “*Voor dit altaar rust Dr. Daniel van Vught. Het schilderij “Mater Captivorum” waar hier een reproductie van hangt, stond bij hem toen hij in het concentratiekamp Sandbostel overleed. Het schilderij is door een mede gevangene gemaakt.*”

(foto Piet Dam)

(foto Piet Dam)

Het schilderij was na restauratie in de pastorie van de Heilig Landstichting en parochiekerk “Sint Jozef” opgehangen. Eigenlijk was er weinig interesse voor het behoud van dit schilderij door buitenstaanders terwijl het - gezien zijn herkomst - een bijzonder stuk is. Een definitieve plaats voor het schilderij in het kamp Stalag X B te Sandbostel was niet mogelijk daar er (nog) geen

herdenkingscentrum was.¹⁴ De kinderen van Daniel van Vugt besloten uiteindelijk in 2000 de originele “Mater Captivorum” te schenken aan het museum in het voormalige concentratiekamp Sachsenhausen, waar dr. Van Vugt ook had verbleven.¹⁵ (Verzoeken aan Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen om het schilderij aan Gedenkstätte Lager Sandbostel af te staan werden (nog) niet gehonoreerd.)

De gedachteniskapel heeft nooit een kerkelijke functie gehad en is eind zeventigerjaren als columbarium in gebruik genomen. Van de mogelijkheid om een herdenkingstegel in de kapel aan te laten brengen voor een concentratiekampslachtoffer is geen gebruik gemaakt. Aan de buitenzijde is een herdenkingsplaquette geplaatst voor de 4 gefusilleerde leden van het Nijmeegse Politiecorps. In de onmiddellijke nabijheid van de kapel is Guust Boelaars begraven. Er werden tot voor enige jaren (1997) jaarlijkse herdenkingsbijeenkomsten gehouden voor de omgekomen Nijmeegse politie, verzets- en kampslachtoffers.¹⁶

Begraaf- en gedenkpark Heilig Landstichting heeft in september 2004 de status van Rijksmonument verkregen.

No. 1 *Aug. Boelaars.*
Ontvangen van *Comité Gedachteniskapel (H. Landst.) Nijmegen*
de Somma van Zeven duizend vijf honderd gulden.
voor *aanname van Gedachteniskapel op H. Landstichting.*
Bindafrekening
Nijmegen *den 27/12* 19 *28*
Zegge f 7.500.- *J. P. Oosterhuis*

archief Piet Dam

Noten:

- ¹ Piet Gerrits (1878-1975), conservator en artistiek adviseur Heilig Landstichting 1917-1955. Liep stage bij architect Cuypers te Amsterdam en studeerde aan de Koninklijke Academie voor Schoone Kunsten te Antwerpen. Verbleef van 1906 tot 1911 in Palestina en Jordanië. Naast zijn werk voor de H. Landstichting voerde hij ook opdrachten uit voor kloosters en kerken. Ontwierp kruiswegstaties en liturgische voorwerpen, illustreerde tijdschriften en decoreerde kerken en kapellen. Uit: documentatie *Begraaf- en gedenkpark Heilig Landstichting*.
- ² *Vraag niet alleen om mijn bevrijding. Het leven van Daniel van Vugt 1896-1945* blz.129.
- ³ Daniel van Vugt (geb. 02-05-1896 te Rotterdam. Gearresteerd 28-09-1943 in Nijmegen. In Arnhem verhoord. Kamp Vught gevangene nr. P1202, met ontruimingstransport 5/6-09-1944 naar Sachsenhausen nr. 100273. Half oktober 1944 naar Neuengamme nr. 59415, dan Georgshiel (Aurich-Emden) en terug naar Neuengamme 22-12-1944. Vervolgens Hamburg Spaldingstrasse en ontruiming 13 of 16 april (2 transporten) naar Sandbostel. Is overleden 3 dagen na de bevrijding van het kamp op 29 april, plus 3 dagen is 2 mei 1945. Maar ook zijn er getuigen die verklaren dat het overlijden plaatsvond op 25-04-1945 enkele dagen na het vertrek van de SS op 20 april, wat door concentratiekampgevangenen wordt gezien als hun bevrijding. *Het Grote Gebod*: behoorde tot LO-Nijmegen en artsenverzet, gearresteerd 23-09-1943 ten gevolge van provocatie V-man (collaborateur) Ederveen. Overleden 02-05-1945 te Sandbostel.
- ⁴ August (Guust) Boelaars (geb. 19-11-1908 te Tilburg, overleden te Nijmegen 08-05-1978) was sinds 1929 bevriend met dr. Daniel van Vugt. Vanaf november 1944 t/m oktober 1945 in dienst bij het Militair Gezag Nederland in de rang van reserve-kapitein in algemene dienst met de functie van directeur/voorzitter van de Centrale Stichting Herstel Betuwe gevestigd te Oosterhout, was hij belast met de wederopbouw van de Betuwe. Frans Prick was inspecteur van de gemeente Politie te Nijmegen en werd daar later commissaris, wijzigde zijn naam in Perrick. Zie o.a.: *De besloten hof*, blz. 148/156 en *Het manneneiland* blz. 243/245/246.
- ⁵ Formaat ± 80 x 100 cm van eternietplaat.
- ⁶ Piet Gerrits, de schilder van de Heilig Landstichting “Zeer goed vond”, Antoinette van Vugt-Schaepman in: *Ja, Vader* blz. 23. In eigenbeheer 1945.
- ⁷ Brief Katholieke Radio Omroep van 10-04-1946, archief gedachteniskapel.
- ⁸ Brief 12-05-1948 aan de aartsbisschop, bisschoppen en bisschoppen-coadjutores, archief gedachteniskapel.
- ⁹ Brief ongedateerd archief gedachteniskapel en Brigitte Weusten, *Vraag niet alleen om mijn bevrijding. Het leven van Daniel van Vugt* blz. 131/132.
- ¹⁰ Brief 16-01-1949 aan P. Gerritsen en kwitantie van 24-12-1945, archief gedachteniskapel.
- ¹¹ Brief 14-04-1953 van J.J. van Vugt, archief gedachteniskapel.
- ¹² Brief 04-10-1983 Heilig Landstichting, archief gedachteniskapel.
- ¹³ Joost Rosendaal, *Nijmegen '44, verwoesting, verdriet en verwerking* blz. 176.
- ¹⁴ Hil en Piet van Vugt 04-04-2006 telefonisch aan Piet Dam.
- ¹⁵ Brigitte Weusten, *Vraag niet alleen om mijn bevrijding. Het leven van Daniel van Vugt* blz. 131/132.
- ¹⁶ Informatie Heilig Landstichting.

Piet Dam

Aanvullende informatie graag aan: damheinst@ziggo.nl

Dit artikel was eerder (gedeeltelijk) opgenomen in het “Neuengamme Bulletin” d.d. maart 2009, het Informatieblad van de Stichting Vriendenkring Neuengamme. (Geactualiseerd april 2017).